

УДК: 373.5.015.31:316.477

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКА У ПАРТНЕРСЬКІЙ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ
ОСВІТИ ІЗ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ**

Нечерда Валерія Борисівна

к.п.н., старший науковий співробітник

Інститут проблем виховання НАПН України

м. Київ, Україна

Анотація: авторкою презентуються результати рефлексії психолого-педагогічних джерел щодо понять «успіх» і «успішність» та важливості партнерської взаємодії закладів освіти із громадськими організаціями у контексті формування соціально успішної особистості старшокласника. Окреслено роль сучасних громадських організацій у засвоєнні соціального досвіду учнями старшого шкільного віку, залученні їх до активної соціальної діяльності і створенні різноманітних ситуацій успіху.

Ключові слова: успіх, соціальна успішність, соціально успішна особистість, старшокласник, громадська організація, соціальне партнерство, ситуація успіху.

В час постійних змін, які відбуваються в суспільстві, питання соціалізації особистості, її духовно-творчого самовдосконалення, формування її соціальної успішності набувають надзвичайної важливості й актуальності. У світовій художній літературі (Ф. Достоевський, П. Коельо) і філософії (Ф. Ніцше, Е. Фромм, Ф. Шиллер), у класиків педагогічної думки (О. Духнович, Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський) неодноразово порушується проблема успіху і способів його досягнення. Категорії успіху й успішності знаходять своє розгортання у більшості галузей сучасного наукового знання. Вони є предметом дослідження соціологів (М.

Вебер, К. Девіс, Е. Дюркгейм, У. Мур, П. Сорокін, У. Уорнер), психологів (Дж. Аткинсон, Д. МакКелланд, А. Маслоу), педагогів (А. Белкін, М. Галагусова, Дж. Дьюї, А. Мудрик). Основні концептуальні позиції педагогіки успіху, які передбачають використання індивідуального підходу у взаємодії з учнями закладів загальної середньої освіти, висвітлено у працях вчених І. Беха, О. Бондаревської, І. Зязюна та ін.

Представники зарубіжної педагогічної науки (Є. Александрова, С. Кожакіна, Є. Коротаєва) наголошують на принциповій відмінності понять «успіх» і «успішність». Успіх дослідники розглядають як певний результат діяльності людини, який супроводжується її позитивними емоціями, підвищенням мотивації і самооцінки, зростанням самоповаги, що, безумовно, впливає на ефективність формування соціальної успішності. Соціальна успішність є системним явищем, яке характеризується сукупністю якостей, необхідних для самореалізації особистості, що передбачає постійний саморозвиток і самовдосконалення людини та її оцінювання з боку суспільства у формі схвалення або визнання.

Наразі успіх та життєві досягнення є одними із найважливіших цінностей особистості. З цього приводу дослідник А. Ярема зауважує, що «можна з упевненістю говорити про формування ідеології соціального успіху в сучасному суспільстві та утвердження в суспільній свідомості доктрини соціального успіху. Орієнтація на досягнення успіху в різних сферах життя, бажання відповідати суспільним стандартам успішності, демонстрація символів соціальної успішності стають чинниками, які визначають поведінку соціальних агентів і значною мірою впливають на структурування соціального простору» [1, с. 92].

Саме тому формування соціально успішної особистості учня є пріоритетним завданням сучасного закладу освіти. Оскільки у старшому шкільному віці закладається ціннісний фундамент особистості, готової стати соціально успішною у дорослому житті, а старшокласники відповідно до соціально-психологічних характеристик віку ранньої юності є сенситивними до

виховання їх соціально свідомими і соціально активними громадянами своєї країни, формування соціально успішної особистості старшокласника має особливу значущість.

Вирішення цього завдання вимагає соціального партнерства навчального закладу та всіх ресурсів, що існують у громаді, зокрема, громадських організацій, які мають виступати ініціаторами впливу на підростаюче покоління та своєчасно надавати молоді достовірну інформацію щодо певних загроз чи спокус сучасного життя й, за необхідності, певну допомогу. Зауважимо, що бути партнерами означає використовувати сильні сторони й можливості та компенсувати слабкі сторони й обмежені можливості одне одного під час розв'язання певної проблеми. Виходячи із зазначеного вище, уточнімо соціальне партнерство як узгоджену співпрацю двох чи більше соціальних інститутів для пошуку рішень з визначеними спільними цілями й необхідним обсягом робіт кожного з учасників. Відтак з метою формування соціально успішної особистості сучасного старшокласника доцільним є збільшення кількості громадсько-активних шкіл, що націлені на полілогову взаємодію із громадськими організаціями й тим самим не відгороджують учнів від реального життя, а включають це життя у свої уроки й позаурочну діяльність. Відповідно громадські організації, які співпрацюють із закладами загальної середньої освіти, сприяють створенню єдиного поля громадського виховання не тільки учнів, але й усіх учасників освітнього й виховного процесу.

Сучасні громадські організації (так званий «третій сектор»), що працюють із молоддю, мають вагомий ресурсний потенціал і практичний досвід для реалізації завдань формування соціально успішної особистості учня. Розмірковуючи з приводу специфіки «третього сектору», сучасні дослідниці В. Кириченко і О. Єжова наголошують на характерних для нього позитивних рисах: «в рамках цього сектору здійснюється самоорганізація людей для взаємного і самостійного вирішення спільних проблем, забезпечення своїх інтересів. Оскільки в ході діяльності в рамках даного сектору основним не є

завдання отримання прибутку, а всі отримані кошти використовуються виключно на матеріальне забезпечення вирішення зазначених вище завдань, даний сектор можна назвати також добровольчим. Цьому сектору належить ключова роль у розвитку громадськості, у формуванні громадянського суспільства» [2, с. 19].

На сьогодні дуже важливою є активність тих громадських організацій, що навчають молодь основам самозахисту й допомагають їм психологічно протистояти негативу, а також виховують соціально компетентну особистість із активною життєвою позицією, що поважає і пропагує прадавні традиції українського народу, пов'язані з відмовою від шкідливих звичок та загартуванням тіла й духу. Серед таких організацій найбільш успішною діяльністю відзначаються Всеукраїнська громадська організація «Українська Федерація Хортингу» та громадська організація «Національна федерація бойового хортингу України». Наразі секції хортингу залучають до своєї діяльності старшокласників у всіх регіонах держави. Активність старшокласників у хортингу пов'язуємо з тим, що в хортингу здійснюється психологічний захист людини – відбувається гальмування поведінкових тенденцій, що мають асоціальну спрямованість, зниження емоційного напруження й недопущення психічної травми, а також стимулювання участі у соціально значущій діяльності. Водночас у спорті «хортинг» відроджуються ідеї оздоровчих, бойових, культурних, військово-патріотичних традицій козаків, закріплюються навички здорового способу життя дітей і молоді. Вважаємо, що збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, формування установок на здоровий образ життя засобами хортингу є важливою сферою прояву соціальної успішності молодої людини.

Якщо діяльність у хортингу передбачає виховний вплив дорослих з місцевої громади на особистість учня закладу загальної середньої освіти, то в роботі громадської організації «Міжнародна школа рівних можливостей» втілюється метод «рівний – рівному», який розрахований на те, щоб самі старшокласники спробували змінити знання, установки, переконання або

поведінку своїх однолітків. Основною перевагою цього методу є те, що «рівний – рівному» виступає і соціальним методом реалізації просвітницької роботи, і соціально значущою діяльністю представників молодого покоління. Серед найбільш розповсюджених технологій роботи із старшокласниками є інтерактивні програми, тренінги й інтерактивні театри, зокрема, перформанси, форум-театри, плейбек-театри та ін. Широке використання інтерактивних технологій та інноваційних методів роботи із молоддю цією громадською організацією забезпечує розширення інформаційної обізнаності старшокласників з різноманітних моральних питань, соціокультурних цінностей і норм соціальної і просоціальної поведінки, націленої на благо оточуючих, а також розвиток у старшокласників необхідних для успіху якостей, зокрема, ініціативності, креативності, толерантності, комунікативності як основи формування їх соціальної успішності.

Відтак у практиках формування соціально успішної особистості старшокласника сучасні громадські організації застосовують принцип успішності, спрямований на створення комфортного виховного середовища. Реалізовується він у різноманітних ситуаціях успіху, під час переживання яких школярі зміцнюють почуття власної гідності, змінюють рівні самоповаги, формують більш сильну мотивацію до саморозвитку, вибудовують успішні самодостатні поведінкові практики, які у подальшому стануть орієнтирами становлення їхньої соціальної успішності. Створення ситуації успіху має бути обов'язковою умовою діяльності громадської організації із старшокласниками: «завдяки таким ситуаціям найбільш повно розкриваються і розвиваються здатності школяра, формується його впевненість у власних силах, складається позитивний світогляд, що в кінцевому рахунку сприяє його соціалізації і знаходженню свого місця в житті» [3, с. 27].

Отже, партнерська взаємодія є необхідною умовою як успішного функціонування й розвитку самого навчального закладу, так і формування соціально успішної особистості його вихованця, оскільки відкритий для співпраці навчальний заклад швидше реагує на суспільні зміни, ефективніше

шукає нові ресурси й рішення для реалізації власних цілей та створення оптимальних умов для залучення молодого покоління до процесів консолідації і розвитку української нації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ярема А. І. Феномен успіху в соціологічному вимірі / А. І. Ярема // Вісник Львівського університету. Серія соціологія. – 2010. – Вип. 4. – С. 92–99.

2. Кириченко В. І., Єжова О. О. Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища: навчально-методичний посібник / В. І. Кириченко, О. О. Єжова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

3. Трубина Г. Ф., Зеер Э. Ф., Мащенко М. В. Социально-ориентированный подход в образовании как условие успешной социализации учащегося / Г. Ф. Трубина, Э. Ф. Зеер, М. В. Мащенко // Образование и наука. – 2017. – Т. 19. – № 6. – С. 9–32.